

MINISTERIET FOR BØRN, LIGESTILLING,
INTEGRATION OG SOCIALE FORHOLD

Dato: 19. november 2014

Opdateret notat om vandrende arbejdstageres rettigheder efter den lovgivning, der hører under Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold, spørgsmål 10 (EUU Alm. del)

Notatet vedrører vandrende arbejdstageres rettigheder under MBLIS's ressort, og indeholder en gennemgang af regler, omfang og omkostninger for vandrende arbejdstagere i Danmark i perioden 2009-2013.

I det følgende redegøres i afsnit 1 for det relevante EU-regelsæt for vandrende arbejdstagere og EU/EØS-borgere samt borgere fra Schweiz adgang til ydelser. Herefter gennemgås i afsnit 2 regelgrundlaget for de enkelte ydelser sammen med opgørelser over antallet af modtagere og omkostninger herved for de enkelte ydelser under MBLIS's ressort.

1. Grundlæggende EU-regler

Danmark har med sit medlemskab af EU tilsluttet sig to grundlæggende retsakter, der har betydning for vandrende arbejdstageres ret til ydelser:

- Forordningen om arbejdskraftens frie bevægelighed i EU (forordning 492/11), der bl.a. fastlår, at vandrende EU/EØS-arbejdstagere har ret til samme sociale fordele som danske arbejdstagere.
- Forordningen om koordination af EU-landenes sociale sikringsordninger (forordning 883/04), der fastslår et ligebehandlingsprincip og har betydning for muligheden for at eksportere ydelser og forpligtelsen til at medregne beskæftigelsesperioder mv. fra andre EU-lande.

De samme regler og principper, som regulerer disse forhold, gælder også for EØS-landene (Island, Lichtenstein, Norge) og for Schweiz.

1.1. Arbejdskraftens frie bevægelighed

Arbejdskraftens frie bevægelighed (forordning 492/11) giver vandrende EU/EØS-arbejdstagere samt borgere fra Schweiz ret til samme sociale og skattemæssige fordele som indenlandske (fastboende) arbejdstagere. Heraf følger bl.a. ret til adgang til sociale ydelser. Baggrunden for dette er primært et ønske om at sikre borgere i EU/EØS-landene samt Schweiz reelle muligheder for at

bevæge sig mellem landene uden at risikere at havne i et rets tom rum med hensyn til retten til sociale ydelser.

1.2. Koordination af sociale sikringsydelser

Forordning om koordination af sociale sikringsydelser (forordning 883/04) koordinerer EU-landenes regler om social sikring for personer, der udnytter retten til fri bevægelighed. Der er ikke tale om en harmonisering af reglerne. Der er ikke krav i EU-retten om, at de enkelte ydelser skal indrettes eller finansieres på en bestemt måde.

Det er til gengæld et grundlæggende krav, at man som borger i EU/EØS og Schweiz ikke må miste ret til ydelser ved at bevæge sig mellem EU/EØS-landene, og der er krav om ligebehandling.

En kontantydelse kan i EU-rettens forstand have karakter af en social fordel eller det mere snævre begreb en social sikringsydelse. Alle ydelserne er sociale fordele, men kun sociale sikringsydelser er omfattet af de detaljerede og bindende koordineringsregler i forordning 883/2004.

1.2.1. Sociale fordele

Efter EU-Domstolens praksis skal en social fordel fortolkes bredt, og begrebet omfatter bl.a. børnepasning, kontanthjælp og SU mv. Sociale fordele har alle vandrende arbejdstagere (og selvstændige) og deres familiemedlemmer ret til.

1.2.2. Sociale sikringsydelser

Social pension og børnetilskud er eksempler på sociale sikringsydelser. En ydelse kan anses for en social sikringsydelse, såfremt den tildeles uden nogen individuel og skønsmæssig bedømmelse af personlige behov, men efter lovbestemte kriterier. Det forudsættes samtidig, at den vedrører én af de sikringsgrene, der udtrykkeligt er anført i forordning 883. Koordineringen af sociale sikringsydelser har sin egen hjemmel i EU-traktaten, og området har været reguleret siden 1958 med forordning nr. 3 og 4.

Forordning 883/04 koordinerer følgende sociale sikringsydelser:

- ydelser i anledning af sygdom og moderskab (sygehjælp og syge- og barseldagpenge),
- ydelser ved invaliditet, herunder ydelser, der tager sigte på at bevare eller forbedre erhvervsevnen (pension og revalidering),
- ydelser ved alderdom (pension),
- ydelser til efterladte (pension),
- ydelser i anledning af arbejdsulykker og erhvervssygdomme,
- ydelser ved dødsfald (begravelseshjælp),
- ydelser ved arbejdsløshed,
- efterløn,
- familieydelser.

Kontanthjælp og SU betegnes som en social fordel, men ydelserne er ikke sociale sikringsydelser, og de er dermed heller ikke omfattet af koordineringsreglerne i forordning 883/04.

Forordning 883/04, der både gælder for erhvervsaktive og ikke-erhvervsaktive EU/EØS – borgere samt borgere fra Schweiz, og deres familiemedlemmer, uanset nationalitet, hviler på følgende grundlæggende hovedprincipper, som er blevet lagt til grund i en omfattende praksis fra EU-Domstolen:

Ligebehandlingsprincippet

Ligebehandlingsprincippet sikrer, at statsborgere i en medlemsstat i relation til adgangen til de (ovenfor nævnte) sociale sikringsydelser stilles lige med statsborgere i den medlemsstat, i hvilken de er bosat eller beskæftiget. Det gælder omvendt også, at de skal bidrage til de ordninger, de er dækket af. Forordningen medfører derfor, at et eventuelt krav om statsborgerskab i de nationale sikringslovgivninger ikke kan gøres gældende over for de personer, der er omfattet af forordningen.

Ligebehandlingsprincippet indebærer et forbud mod både direkte og indirekte diskrimination, f.eks. ved at opstille tildelingskriterier, som uanset at disse formelt fremstår som neutrale, reelt gør det lettere for statens egne statsborgere at opfylde dem end for andre EU/EØS-borgere og borgere fra Schweiz.

Sammenlægningsprincippet

Sammenlægningsprincippet sikrer, at personer ikke mister rettigheder, fordi de flytter til en anden medlemsstat eller får arbejde i en anden medlemsstat. Sammenlægningsprincippet anvendes både ved åbning af ret til ydelser og ved beregning af ydelser.

Sammenlægningsprincippet bidrager dermed til at sikre, at en familie ikke havner i en situation, hvor ydelser fra fraflytningslandet ophører, samtidig med at der ikke er adgang til ydelser i det nye land.

Sammenlægning for at erhverve ret til en ydelse medfører, at hvor et lands lovgivning indeholder bestemmelser om, at en person skal være forsikret eller beskæftiget i en vis tid, inden den pågældende kan opnå ret til ydelser, skal der, ved afgørelsen af om disse betingelser er opfyldt, tages hensyn til pågældendes bopæls-, forsikrings- eller beskæftigelsesperioder (kvalifikationsperiode) i en anden medlemsstat.

Eksportabilitetsprincippet

Eksportabilitetsprincippet indebærer, at kontantydelse, som er social sikring, kan udbetales overalt inden for EU/EØS samt Schweiz. Dette har fx relevans for pensionister, som tager ophold i en anden medlemsstat. Reglen om eksport sikrer, at de kan få udbetalt deres optjente pension, uanset i hvilket EU/EØS-land eller Schweiz de tager ophold.

Eksportabilitetsprincippet beskytter erhvervede rettigheder og sikrer mod indtægtstab som følge af flytning til eller ophold i en anden medlemsstat end den, hvorfra ydelsen udredes.

Pro rata temporis-princippet

Pro rata temporis-princippet giver den berettigede ret til en forholdsmæssig ydelse, hvis pågældende - fordi han eller hun skifter arbejdssted - ikke har nået at optjene tilstrækkelige rettigheder til at kunne få en fuld ydelse.

Princippet anvendelse er hovedsageligt begrænset til pensioner, idet idéen er, at en person, som arbejder successivt i flere lande indtil pensionsalderen indtræder, kan optjene brøkpensioner i de enkelte EU/EØS lande eller Schweiz. Dette princip sikrer sammenholdt med eksportabilitetsprincippet, at en pensionist kan sammenstykke sin pension fra de medlemsstater, i hvilke pågældende har optjent rettigheder og efterfølgende få den således sammenstykkede pension udbetalt overalt i EU/EØS-området eller i Schweiz.

2. Adgang til de enkelte ydelser

EU/EØS - borgeres eller borgere fra Schweiz adgang til de forskellige ydelser under MBLIS's område er som udgangspunkt de samme som for danske statsborgere. Eksempelvis gælder for retten til folkepension, at den enkelte person skal have boet eller været beskæftiget her i riget i mindst 3 år.

Det følger af forordning 883/04, at en person alene kan være omfattet af lovgivningen om social sikring i én medlemsstat (lovvalg). Dette betyder også, at det er al lovgivning om social sikring, der henføres til denne medlemsstat. Dette indebærer endvidere, at retten til ydelser i det enkelte medlemsland er betinget af, at personen opfylder betingelserne i medlemsstatens nationale lovgivning for ret til ydelser.

I det følgende afsnit er der for ydelserne under ministeriets område en opgørelse over det skønnede antal EU/EØS – borgere samt borgere fra Schweiz, der modtager de forskellige ydelser. For hver af ydelserne er der skøn over antallet af EU/EØS-borgere samt borgere fra Schweiz, der modtager ydelsen i 2009-2013. Der er tale om skønnet antal helårspersoner, der modtager ydelserne og der kan følgelig være flere personer, der har modtaget ydelsen i en kortere periode i løbet af et kalenderår. Grundlaget for skønnene er lovmodellens årlige modelbefolkninger.

Det bemærkes, at alle EU/EØS-borgere samt borgere fra Schweiz, der har bopæl i Danmark, indgår i datagrundlaget. Opgørelserne omfatter dermed EU/EØS-statsborgere samt borgere fra Schweiz, der enten kan være født og opvokset i Danmark eller som blot har boet i Danmark et kortere antal år. Statsborgerskabet er opgjort ultimo året.

2.1. Folkepension

Overordnet formål med ydelsen

Folkepension er en varig forsørgelsesydelse, der udbetales til personer, som har nået folkepensionsalderen. Folkepension sikrer personer over pensionsalderen et løbende forsørgelsesgrundlag.

Folkepensionen består af et grundbeløb og et pensionstillæg. Der kan endvidere ydes supplerende pensionsydelse (ældrecheck). Folkepensionister har herudover mulighed for at søge om forskellige udgiftsbestemte tillæg (personligt tillæg, helbredstillæg, petroleumstillæg og varmetillæg) efter lov om social pension. Disse tillæg er ikke omfattet af lovens optjeningsregler.

Kriterier der lægger sig til ophold, bopæl, statsborgerskab og lignende

En person skal være dansk statsborger og have fast bopæl i Danmark for at være berettiget til folkepension. Personen skal desuden have haft fast bopæl her i riget i 3 år mellem det fyldte 15. år og folkepensionsalderen. Der gælder dog en række undtagelser herfor, jf. nedenfor.

Dansk indfødsret

Kravet om dansk statsborgerskab er bl.a. fraveget for personer omfattet af EF-forordning 883/2004.

Bopæl i Danmark

Bopælskravet betyder, at pensionister som hovedregel skal have bopæl i Danmark både på det tidspunkt, hvor personen får tilkendt pension og ved udbetaling af pensionen. Kravet om fast bopæl i Danmark er bl.a. fraveget for personer omfattet af EF-forordning 883/04.

Mindst 3 års bopæl

Kravet om mindst 3 års bopæl i Danmark er bl.a. fraveget for personer, der er omfattet af EF-forordning 883/04, som kan nøjes med 1 års beskæftigelse eller bopæl i Danmark, som følge af muligheden for at sammenlægge med optjeningsperioder fra andre lande (det gælder ikke visse personer, der aldrig har været erhvervsaktiv i et medlemsland, bortset fra studerende og familiemedlemmer). Det skal bemærkes, at reglen om et års ophold i Danmark for åbning af ret til pension fremgår direkte af forordningen og gælder alene for pensionsoptjening og ikke andre sikringsydelser.

Borgere i EU/EØS-lande og Schweiz med ophold i et andet EU/EØS-land og Schweiz får udbetalt den danske pension med samme beløb, som udbetales under bopæl i Danmark.

Optjeningsprincippet

Pensionens størrelse afhænger af bopælstiden, det vil sige, hvor mange år modtageren har haft fast bopæl her i riget eller har haft hyre på dansk skib i optjeningsperioden.

Fuld folkepension er betinget af 40 års bopæl her i riget i perioden fra det 15. år til folkepensionsalderen (65 år i dag). Ved en kortere bopælsperiode fastsættes folkepensionen efter forholdet mellem bopælsperioden og 40 år (brøkpension eller pro rata pension). Førtidspensionister, der overgår til folkepension, får beregnet folkepensionen efter samme brøk som deres hidtidige førtidspension har været fastsat efter.

For personer, der er omfattet af forordning 883/2004 ligestilles beskæftigelse i Danmark med bopæl i landet. Det betyder, at en person, der fx bor i Tyskland, men arbejder i Danmark, optjener ret til pension i Danmark.

Personer, der tilflytter Danmark, og som allerede er tillagt en social pension efter forordning 883/2004's regler fra et andet EU/EØS – land eller Schweiz, optjener ikke yderligere social pension fra Danmark.

Brug af ydelsen

I 2013 modtog knap 993.000 personer folkepension i Danmark. EU/EØS-statsborgere eller statsborgere fra Schweiz udgjorde cirka 9.700 pensionister, hvoraf godt 390 var statsborgere fra EU-10 lande. Dermed vurderes det, at der i forhold til 2009 har været en stigning på knap 2.300 EU/EØS statsborgere og statsborgere fra Schweiz samt godt 140 statsborgere fra EU-10 lande.

Tabel 1a. Antal modtagere af folkepension (bosiddende i Danmark)					
Antal (helårspersoner)	2009	2010	2011	2012	2013
EU/EØS/Schweiz i alt	7.368	7.836	8.403	8.986	9.666
- andel af alle modtagere (pct.)	0,85	0,87	0,90	0,93	0,97
Heraf EU-10 ¹	253	275	295	335	394
- andel af alle modtagere (pct.)	0,03	0,03	0,03	0,03	0,04
3. lande/uoplyst	7.130	7.581	7.830	8.255	8.686
- andel af alle modtagere (pct.)	0,82	0,84	0,84	0,85	0,88
Danske modtagere	855.502	885.487	915.906	948.302	974.220
Udenlandske modtagere	14.498	15.417	16.233	17.241	18.351
Alle modtagere	870.000	900.904	932.139	965.544	992.571

1. EU-10 omfatter Bulgarien, Estland, Letland, Litauen, Polen, Rumænien, Slovakiet, Slovenien, Tjekkiet og Ungarn.

Kilde: Lovmodelberegninger på en stikprøve på 33 pct. af befolkningen.

De samlede offentlige udgifter i 2013 til folkepensionister i Danmark var 109,3 mia. kr. (2013-PL). Det skønnes, at udgifterne til ikke-danske EU/EØS-statsborgere samt statsborgere fra Schweiz i Danmark udgjorde 850 mio. kr., hvoraf 27 mio. kr. var udgifter til statsborgere fra EU-10 lande. Disse tal er vokset fra hhv. 641 mio. kr. og 18 mio. kr. i 2009.

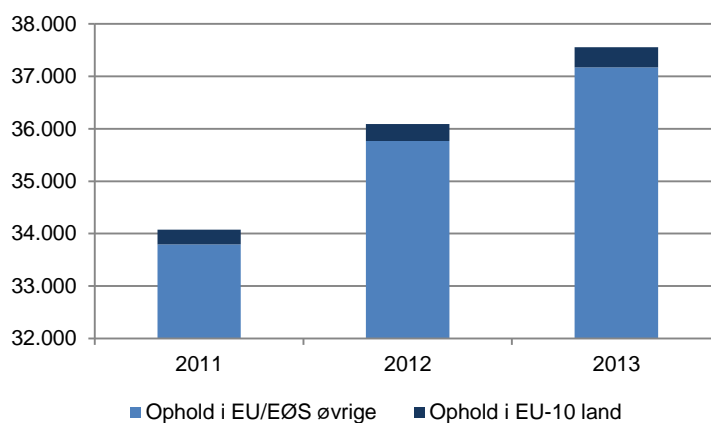
Tabel 1b. Udbetalt folkepension (bosiddende i Danmark)

Mio. kr. (2013-niveau)	2009	2010	2011	2012	2013
EU/EØS/Schweiz i alt	641	692	744	793	850
- andel af alle modtagere (pct.)	0,66	0,68	0,71	0,73	0,77
Heraf EU-10 ¹	18	20	21	23	27
- andel af alle modtagere (pct.)	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02
3. lande/uoplyst	695	745	768	814	863
- andel af alle modtagere (pct.)	0,71	0,73	0,73	0,75	0,78
Danske modtagere	96.121	100.223	103.348	106.342	109.296
Udenlandske modtagere	1.336	1.437	1.512	1.607	1.713
Alle modtagere	97.457	101.660	104.860	107.949	111.009

1. EU-10 omfatter Bulgarien, Estland, Letland, Litauen, Polen, Rumænien, Slovakiet, Slovenien, Tjekkiet og Ungarn.

Anm.: Inkl. den supplerende pensionsydelse. Andelen (og dermed udgiftsskønnet) for '3. lande/uoplyst' i 2012 er korrigeret fra 0,85 til 0,75.

Kilde: Lovmodelberegninger på en stikprøve på 33 pct. af befolkningen.

Figur 1 Antal modtagere af folkepension i udlandet med ophold i et EU/EØS-land eller Schweiz

Note: EU-10 omfatter Bulgarien, Estland, Letland, Litauen, Polen, Rumænien, Slovakiet, Slovenien, Tjekkiet og Ungarn.

Anm.: Opgørelsen indeholder såvel danske som ikke-danske statsborgere, der modtager dansk folkepension i udlandet.

Kilde: Udbetaling Danmark.

I 2013 var der cirka 37.000 pensionister – både danske og udenlandske statsborgere - med ophold i et andet EU/EØS land eller Schweiz, der modtog dansk folkepension. Heraf knap 400 pensionister i et EU-10 land. Hovedparten af de pensionister, der modtager folkepension i udlandet, opholder sig enten i Sverige, Norge, Tyskland eller i Spanien, jf. nedenstående tabel.

Tabel 1c. Antal modtagere af folkepension i udlandet - i procent i forhold til opholdsland i 2013

Land	Pct.	Land	Pct.
Belgien	0,6	Malta	0,1
Bulgarien	0,1	Norge	12,0
Cypern	0,1	Polen	0,4
Estland	0,1	Portugal	0,4
Finland	0,9	Rumænien	0,1
Frankrig	5,2	Slovakiet	0,1
Grækenland	0,5	Slovenien	0,1
Holland	1,5	Spanien	8,7
Irland	0,2	Storbritannien	5,5
Island	0,5	Sverige	28,2
Italien	1,3	Tjekkiet	0,1
Letland	0,1	Tyskland	12,8
Liechtenstein	0,1	Ungarn	0,1
Litauen	0,1	Østrig	0,8
Luxembourg	0,4	Schweiz	2,1

Anm.: Procentfordelt i forhold til samtlige modtagere af folkepension i udlandet.
Kilde: Udbetaling Danmark.

Den supplerende pensionsydelse

Folkepensionen består af et grundbeløb, et pensionstillæg og den supplerende pensionsydelse (ældrechecken).

Folkepensionister, som inden den 1. januar i det pågældende år er berettiget til folkepension, får i januar måned uden ansøgning udbetalt en supplerende pensionsydelse, hvis betingelserne herfor i øvrigt er opfyldt.

Retten til den supplerende pensionsydelse er bl.a. betinget af, at pensionistens og en eventuel ægtefælles eller samlevers samlede likvide formue ikke overstiger en formuegrænse på 80.300 kr. pr. 1. januar i det pågældende år.

Den supplerende pensionsydelse udgør 16.200 kr. Ydelsen nedsættes, hvis pensionisten og dennes ægtefælle eller samlever har supplerende indkomster, der overstiger fastsatte beløb. Den supplerende pensionsydelse udbetales efter størrelsen af pensionistens personlige tillægsprocent.

Den personlige tillægsprocent for en enlig folkepensionist fastsættes til 100, hvis pensionisten har supplerende indkomster på mindre end 19.100 kr. årligt. For hver 474 kr. pensionistens indkomst overstiger 19.100 kr. nedsættes den personlige tillægsprocent med 1. Ved en supplerende indkomst på mindst 66.500 kr. årligt er den personlige tillægsprocent 0, og dermed er ældrechecken bortreguleret.

Hvis pensionisten ikke har optjent ret til en fuld folkepension, men alene en brøkpension, nedsættes den beregnede supplerende pensionsydelse i forhold til den fastsatte brøk.

De ovenfor nævnte tal, er gældende satser for 2014.

Efter lov om social pension er der ikke ret til den supplerende pensionsydelse ved bopæl i udlandet.

Efter EU-forordning 883/04 kan den supplerende pensionsydelse dog udbetales til pensionister, der modtager dansk folkepension ved bopæl i et andet EU/EØS-land eller Schweiz. Ved bopæl i et andet EU/EØS-land eller Schweiz skal der indgives ansøgning om den supplerende pensionsydelse til Udbetaling Danmark.

Brug af den supplerende pensionsydelse

Tabel 1d. Antal modtagere af ældrechecken (bosiddende i Danmark)					
Antal pensionister	2009	2010	2011	2012	2013
EU/EØS/Schweiz i alt	2.100	2.500	2.500	2.900	3.000
- andel af alle modtagere (pct.)	0,9	1,0	1,0	1,1	1,1
Heraf EU-10 ¹	170	210	220	240	240
- andel af alle modtagere (pct.)	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
3. lande/uoplyst	5.200	5.700	5.800	6.000	6.200
- andel af alle modtagere (pct.)	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3
Danske modtagere	220.600	239.800	246.000	252.400	261.500
Udenlandske modtagere	7.300	8.200	8.300	8.900	9.200
Alle modtagere	227.900	248.000	254.300	261.300	270.700

1. EU-10 omfatter Bulgarien, Estland, Letland, Litauen, Polen, Rumænien, Slovakiet, Slovenien, Tjekkiet og Ungarn.

Anm.: Skøn på baggrund af målgruppen for ældrechecksmodtagere.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af lovmodellens datagrundlag.

I 2013 modtog godt 270.000 folkepensionister den supplerende pensionsydelse i Danmark og de samlede offentlige udgifter hertil var cirka 3,8 mia. kr. (2013-pl.). Af de godt 270.000 ældrechecksmodtagere i 2013 udgjorde statsborgere fra andre EU/EØS lande eller Schweiz 1,1 pct., svarende til knap 3.000 ældrechecksmodtagere. Heraf var cirka 240 statsborgere fra EU-10 lande. Dette er en stigning i forhold til 2009 på i alt cirka 900 pensionister fra andre EU/EØS lande eller Schweiz, herunder 70 fra EU-10 lande. Procentuelt har gruppen af modtagere været forholdsvis konstant over den 5-årige periode.

Tabel 1e. Gennemsnitlig brøk-optjening for modtagere af ældrechecken i forhold til statsborgerskab (bosiddende i Danmark)

Brøk-optjening ud af 40 år	2009	2010	2011	2012	2013
Danske modtagere	40	40	40	40	40
EU-10 ¹	21	22	22	22	22
Øvrige EU/EØS/Schweiz	30	30	30	30	30
3. lande	32	32	32	32	32

1. EU-10 omfatter Bulgarien, Estland, Letland, Litauen, Polen, Rumænien, Slovakiet, Slovenien, Tjekkiet og Ungarn.

Note: Den fulde ældrecheck udgjorde for årene 2009, 2010, 2011, 2012 og 2013 hhv. 10.300 kr., 10.700 kr., 10.900 kr., 11.200 kr. og 15.900 kr. (løbende pl.). 1/40-brøk af den fulde ældrecheck for samme årrække udgjorde dermed hhv. 258 kr., 268 kr., 273 kr., 280 kr. og 398 kr.

Anm.: Skøn på baggrund af målgruppen for ældrechecksmodtagere.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af lovmodellens datagrundlag.

For at få udbetalt den fulde folkepension, herunder ældrechecken, skal man have boet i Danmark i 40 år i optjeningsperioden fra det fyldte 15 år til folkepensionsalderen. Har man boet i Danmark i kortere tid, nedsættes pensionen svarende til forholdet mellem bopælstiden og de 40 år, dvs. i henhold til pensionistens brøk-optjening.

Modtagere af ældrechecken i Danmark, som er ikke-danske statsborgere, får som følge af deres brøk-optjening i gennemsnit en lavere ældrecheck, jf. ovenstående tabel. Heraf fremgår det, at ældrechecksmodtagere med et EU-10 statsborgerskab i gennemsnit har en brøk-optjening på godt 20 ud af 40 år, og at statsborgere fra de øvrige EU/EØS lande eller Schweiz i gennemsnit har en brøk-optjening på cirka 30 ud af 40 år.

Tabel 1f. Antal modtagere af ældrechecken i forhold til opholdsland (Pensionister i udlandet)

Antal pensionister	2009 ²	2010	2011	2012	2013
EU-10 lande ¹	-	50	64	89	119
Øvrige EU/EØS/Schweiz	-	2.444	2.791	2.886	3.152
EU/EØS i alt	-	2.494	2.855	2.975	3.271

1. EU-10 omfatter Bulgarien, Estland, Letland, Litauen, Polen, Rumænien, Slovakiet, Slovenien, Tjekkiet og Ungarn.

2. Data for 2009 er mangelfulde og fremgår derfor ikke i opgørelsen.

Anm.: Opgørelsen indeholder såvel danske som ikke-danske statsborgere, der modtager dansk folkepension i udlandet.

Kilde: Udbetaling Danmark.

Tabel 1g. Udbetalt ældrecheck i forhold til opholdsland (Pensionister i udlandet)					
Mio. kr. (2013-niveau)	2009 ²	2010	2011	2012	2013
EU-10 lande ¹	-	0,3	0,4	0,6	1,1
Øvrige EU/EØS/Schweiz	-	13,4	15,1	15,7	24,3
EU/EØS/Schweiz i alt	-	13,7	15,5	16,3	25,3

1. EU-10 omfatter Bulgarien, Estland, Letland, Litauen, Polen, Rumænien, Slovakiet, Slovenien, Tjekkiet og Ungarn.
 2. Data for 2009 er mangelfulde og fremgår derfor ikke i opgørelsen.
- Anm.: Opgørelsen indeholder såvel danske som ikke-danske statsborgere, der modtager dansk folkepension i udlandet. Stigningen i udgiftsniveauet fra 2012 til 2013 kan først og fremmest henføres til forhøjelsen af ældrechecken i 2013 med 4.500 kr.
- Kilde: Udbetaling Danmark.

Tabel 1f og 1g viser hhv. udviklingen i antal modtagere af ældrechecken og det udbetalte beløb til pensionister i udlandet (både danske og udenlandske statsborgere). Det fremgår heraf, at der i alt var knap 3.300 pensionister med ophold i et andet EU/EØS land eller Schweiz, der modtog den supplerende pensionsydelse i 2013. Heraf 119 pensionister i EU-10 lande og 3.152 pensionister i et af de øvrige EU/EØS lande samt Schweiz. De samlede offentlige udgifter hertil var i 2013 cirka 25,3 mio. kr., heraf 1,1 mio. kr. til ældrechecksmodtagere i EU-10 lande (2013-pl.).

Fra 2010 til 2013 har der været en stigning på cirka 800 ældrechecksmodtagere med ophold i et andet EU/EØS land og Schweiz. Denne udvikling afspejler en generel udvikling i antallet af pensionister, der får udbetalt deres folkepension i udlandet. Herudover bemærkes det, at den betydelige stigning i udgiftsniveauet fra 2012 til 2013 på 9,0 mio. kr. først og fremmest kan henføres til forhøjelsen af ældrechecken i 2013 med 4.500 kr.

2.2. Førtdispension

Overordnet formål med ydelsen

Førtdispensionen skal sikre personer med væsentlig og varig nedsat arbejdsevne et forsørgelsesgrundlag frem til folkepensionsalderen.

For at blive tilkendt førtdispension skal personens arbejdsevne være varigt nedsat i et sådant omfang, at den pågældende, uanset mulighederne for støtte efter den sociale eller anden lovgivning, herunder beskæftigelse i fleksjob, ikke vil være i stand til at blive selvforsørgende ved indtægtsgivende arbejde. Personer under 40 år kan ikke tilkendes førtdispension, medmindre det er helt åbenbart, at arbejdsevnen ikke kan forbedres.

Kriterier, der lægger sig til ophold, bopæl, statsborgerskab og lignende.

En person skal have dansk indfødsret og fast bopæl i Danmark for at være berettiget til førtdispension. Personen skal desuden have haft fast bopæl her i riget i 3 år mellem det fyldte 15. år og tidspunktet for tilkendelse af førtdispensionen. Der gælder dog en række undtagelser herfra.

Dansk indfødsret

Kravet om dansk indfødsret er bl.a. fraveget for personer omfattet af EF-forordning 883/2004.

Bopæl i Danmark

Bopælskravet betyder, at pensionister som hovedregel skal have bopæl i Danmark både på det tidspunkt, hvor personen får tilkendt pension, og ved udbetaling af pensionen. Kravet om fast bopæl i Danmark er bl.a. fraveget for personer omfattet af EF-forordning 883/04.

Mindst 3 års bopæl

Kravet om mindst 3 års bopæl i Danmark er bl.a. fraveget for personer, der er omfattet af EF-forordning 883/04, som kan nøjes med 1 års beskæftigelse eller bopæl i Danmark som følge af muligheden for at sammenlægge med optjeningsstider fra andre lande (det gælder ikke visse personer, der aldrig har været erhvervsaktiv i et medlemsland, bortset fra studerende og familiemedlemmer).

Optjeningsprincippet

Pensionens størrelse afhænger af bopælstiden, dvs. af, hvor mange år modtageren har haft fast bopæl her i riget eller har haft hyre på dansk skib i optjeningsperioden. Optjeningsperioden for førtidspensionister begynder ved det fyldte 15. år og slutter på det tidspunkt, hvorfra der ydes førtidspension. Personen skal have boet her i riget i mindst 4/5 af optjeningsperioden. Hvis bopælstiden er mindre, fastsættes en brøkpension, der svarer til forholdet mellem bopælstiden og 4/5 af optjeningsperioden.

For personer omfattet af EF-forordning 883/2004 ligestilles beskæftigelse i Danmark med bopæl.

Personer, der tilflytter Danmark, og som allerede er tillagt en social pension efter forordning 883/2004's regler fra et andet EU/EØS-land og Schweiz, optjener ikke yderligere social pension fra Danmark. Statsborgere fra EU/EØS-lande og Schweiz med ophold i et andet EU/EØS-land og Schweiz får udbetalt førtidspensionen med samme beløb, som udbetales under bopæl i Danmark.

Brug af ydelsen

I 2013 var der knap 234.000 førtidspensionister i Danmark, og de samlede offentlige udgifter var 40,1 mia. kr. (2013-pl).

De herboende førtidspensionister med et ikke-dansk EU/EØS-statsborgerskab eller statsborgerskab i Schweiz er faldet med godt 0,9 pct. de seneste 5 år, nemlig fra 2.272 i 2009 til 2.251 personer i 2013. Gruppen udgør knap 1 pct. af samtlige førtidspensionister bosiddende i Danmark.

Tabel 2a. Antal modtagere af førtidspension (bosiddende i Danmark)

Antal (helårspersoner)	2009	2010	2011	2012	2013
EU/EØS/Schweiz i alt	2.272	2.325	2.370	2.380	2.251
- andel af alle modtagere (pct.)	0,95	0,97	0,98	0,99	0,96
Heraf EU-10 ¹	312	325	352	375	398
- andel af alle modtagere (pct.)	0,13	0,14	0,15	0,16	0,17
3. lande/uoplyst	12.198	13.337	14.218	14.730	14.856
- andel af alle modtagere (pct.)	5,11	5,54	5,90	6,15	6,35
Danske modtagere	224.141	225.060	224.294	222.439	216.763
Udenlandske modtagere	14.470	15.662	16.588	17.110	17.107
Alle modtagere	238.611	240.722	240.882	239.549	233.870

1. EU-10 omfatter Bulgarien, Estland, Letland, Litauen, Polen, Rumænien, Slovakiet, Slovenien, Tjekkiet og Ungarn.

Kilde: Lovmodelberegninger på en stikprøve på 33 pct. af befolkningen.

En stigning i antallet af førtidspensionister med udenlandsk statsborgerskab ses dog blandt EU10-landene. Denne gruppe omfatter i 2013 cirka 400 modtagere, knap 100 flere pensionister sammenlignet med 2009. Forholdsmæssig udgør gruppen imidlertid en ret beskedet størrelse på under 0,2 pct. af samtlige førtidspensionister bosiddende i Danmark.

Udviklingen i udgifter for herboende førtidspensionister afspejler ovenstående udvikling i antallet af modtagere med et ikke-dansk EU/EØS-statsborgerskab eller statsborgerskab i Schweiz. Siden 2009 har der samlet set målt på denne gruppe været en nedgang på 4 pct., nemlig fra 300 mio. kr. i 2009 til 288 mio. kr. i 2013. For gruppen af førtidspensionister med et EU10-land statsborgerskab har der været en mindre stigning i udgiftsniveauet fra 40 mio. kr. i 2009 til 47 mio. kr. i 2013.

Tabel 2b. Udbetalt førtidspension (bosiddende i Danmark)

Mio. kr. (2013-niveau)	2009	2010	2011	2012	2013
EU/EØS/Schweiz i alt	300	311	316	312	288
- andel af alle modtagere (pct.)	0,73	0,74	0,74	0,74	0,72
Heraf EU-10 ¹	40	40	44	46	47
- andel af alle modtagere (pct.)	0,10	0,10	0,10	0,11	0,12
3. lande/uoplyst	1.954	2.155	2.298	2.373	2.312
- andel af alle modtagere (pct.)	4,74	5,12	5,41	5,66	5,77
Danske modtagere	38.976	39.636	39.894	39.236	37.480
Udenlandske modtagere	2.253	2.465	2.614	2.684	2.599
Alle modtagere	41.229	42.102	42.509	41.920	40.079

1. EU-10 omfatter Bulgarien, Estland, Letland, Litauen, Polen, Rumænien, Slovakiet, Slovenien, Tjekkiet og Ungarn.

Kilde: Lovmodelberegninger på en stikprøve på 33 pct. af befolkningen.

2.3. Børnetilskud

Overordnet formål med ydelsen

Børnetilskud tilkommer barnet og udbetales som hovedregel til moderen.

Udbetaling af ydelser efter reglerne om børnetilskud har til formål at udjævne forskelle i børnefamiliers økonomiske muligheder.

Generelle kriterier i forhold til adgang til ydelsen

De væsentligste ydelser efter børnetilskudsloven er:

- Ordinært børnetilskud til børn af enlige forsørgere og af forældre, der begge modtager folkepension (eller førtidspension efter ordningen fra før 1. januar 2003);
- Ekstra børnetilskud, der sammen med det ordinære børnetilskud ydes til enlige forsørgere, der har barnet hos sig;
- Særligt børnetilskud, der bl.a. ydes, hvis kun den ene eller ingen af forældrene lever, hvis faderskabet ikke kan fastslås, eller hvis den ene eller begge forældre modtager folkepension (eller førtidspension efter ordningen fra før 1. januar 2003).

Desuden findes en række specielle børnetilskudsydelser i form af flerbørnstilskud, adoptionstilskud og særligt børnetilskud til uddannelsessøgende forældre.

Øvrige kriterier der lægger sig til ophold, bopæl, statsborgerskab og lignende.

Barnet eller den, der skal have børnetilskud udbetalt, skal have dansk indfødsret eller have haft fast bopæl her i landet i 1 år (for ordinært og ekstra børnetilskud, flerbørnstilskud og adoptionstilskud) eller 3 år (for særligt børnetilskud). Modtageren skal endvidere have fast bopæl i Danmark. Barnet skal som udgangspunkt opholde sig i Danmark, og barnet må ikke være forsørget af det offentlige eller have indgået ægteskab.

Endvidere er der pr. 1. januar 2012 indført et optjeningsprincip for retten til børnetilskud. Optjeningsprincippet medfører, at mindst en af de personer, der har forsørgelsespligten over for barnet, skal have haft bopæl eller beskæftigelse her i riget i mindst 2 år inden for de seneste 10 år forud for den periode, som udbetalingen vedrører, for at der er ret til fuldt børnetilskud. Hvis kravet om en to-årsperiode inden for de seneste 10 år ikke er opfyldt, vil ydelsen blive udbetalt med et forholdsmæssigt beløb.

Kravene om indfødsret, bopæl og ophold gælder ikke for personer fra EU/EØS-lande og Schweiz og deres familiemedlemmer, når disse er omfattet af forordning 883/04

Disse personer har således ret til børnetilskud uden forudgående bopælstid, ligesom de kan have ret til børnetilskud, mens de eller deres familiemedlemmer og børn opholder sig eller bor i et andet EU/EØS-land eller Schweiz. Disse personer har endvidere ret til at sammenlægge bopæls- og beskæftigelsesperioder fra andre EU/EØS-lande og Schweiz ved opgørelsen af optjeningsperioden på 2 år efter optjeningsprincippet.

Kravet om fast bopæl og kravet om forudgående bopælstid i Danmark kan herudover være fraveget i en række andre tilfælde, f.eks. hvis en person har ret til at modtage dansk folkepension under bopæl i et andet EU/EØS-land eller Schweiz.

Brug af ydelsen

Blandt ikke-danske EU/EØS-statsborgere eller statsborgere fra Schweiz bosiddende i Danmark var der i 2013 cirka 4.000 modtagere af det almindelige børnetilskud til enlige, og det var 800 flere end i 2009 (+25 pct.). Antallet af EU10-borgere, der modtager børnetilskuddet, tegner sig for den største del af stigningen med 500 flere modtagere, jf. tabel 3a.

Tabel 3a. Antal modtagere af børnetilskud (herboende EU/EØS-borgere)

Antal (helårspersoner)	2009	2010	2011	2012	2013
EU-10 ¹	900	1.000	1.600	1.000	1.400
Øvrige EU/EØS/Schweiz	2.300	2.600	2.300	2.500	2.600
EU/EØS/Schweiz i alt	3.200	3.600	3.900	3.500	4.000

1. EU-10 omfatter Bulgarien, Estland, Letland, Litauen, Polen, Rumænien, Slovakiet, Slovenien, Tjekkiet og Ungarn.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af lovmodellens datagrundlag.

Børnetilskud kan kun udbetales til modtagere med bopæl i et andet EU/EØS-land eller i Schweiz, hvis modtageren har arbejde i Danmark, eller der udbetales social pension fra Danmark.

Udbetaling Danmark har nu oplyst, at der i 2013 udbetales børnetilskud til ca. 100 borgere, som har et udenlandsk statsborgerskab, og bor i et andet EU/EØS-land eller Schweiz. Det kan fx være enlige forsørgere, som er svenske statsborgere og bor i Sverige, men arbejder i Danmark. Derudover er der ca. 300 danske statsborgere, der bor i et andet EU/EØS-land eller Schweiz, og som modtager børnetilskud. Udbetaling af børnetilskud til borgere fra andre EU-lande eller Schweiz, som ikke bor i Danmark, er således yderst begrænset.

Det er ikke muligt at skønne tilstrækkeligt kvalificeret over tilgangen af modtagere i udlandet over den omhandlede 5-års periode, idet Udbetaling Danmark først overtog myndighedsansvaret 1. oktober 2012.

Udbetalingerne af almindeligt børnetilskud til enlige (ordinært og ekstraordinært) fremgår af tabel 3b, der omfatter alle modtagere, der er bosiddende i Danmark uanset statsborgerskab.

Tabel 3b. Udbetalt almindeligt børnetilskud (bosiddende i Danmark)

Mio. kr. (2013-niveau)	2009	2010	2011	2012	2013
EU/EØS/Schweiz i alt	51	53	60	48	62
- som andel af alle (pct.)	2,1	2,2	2,6	2,1	2,9
Heraf EU-10 ¹	13	15	21	14	19
- Som andel af alle (pct.)	0,5	0,6	0,9	0,6	0,8
3. lande/uoplyst	181	196	168	167	146
- Som andel af alle (pct.)	7,5	8,2	7,2	7,4	6,9
Danske modtagere	2.195	2.137	2.095	2.051	1.912
Udenlandske modtagere	232	249	228	214	208
Alle modtagere	2.426	2.386	2.323	2.266	2.120

1. EU-10 omfatter Bulgarien, Estland, Letland, Litauen, Polen, Rumænien, Slovakiet, Slovenien, Tjekkiet og Ungarn.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af lovmodellens datagrundlag.

Der blev i 2013 udbetalt 2.120 mio. kr., heraf 208 mio. kr. til modtagere med udenlandsk statsborgerskab. Udbetalingerne viser samlet set faldende tendens målt i 2013-priser, dette gælder også for modtagere med et udenlandsk statsborgerskab, hvor der ses et fald fra 232 mio. kr. i 2009 til 208 mio. kr. i 2013.

I tabel 3c er andelen af EU/EØS-modtagere og borgere fra Schweiz fordelt ud på de enkelte EU/EØS-lande. Der er tale om skøn baseret på en stikprøve på 33,3 pct. af befolkningen opregnet til hele befolkningen. Skønnene er derfor behæftet med en grad af usikkerhed, fordi der er tale om små tal, når man ser på de ”små” lande.

Tabel 3c. Udbetalt børnetilskud i 2013 til borgere med visse udenlandske statsborgerskaber - procentfordelt på lande

Land	Pct.	Land	Pct.
Belgien	0,6	Malta	-
Bulgarien	2,2	Norge	10,4
Cypern	-	Polen	16,6
Estland	1,1	Portugal	0,8
Finland	1,1	Rumænien	4,6
Frankrig	2,6	Slovakiet	0,4
Grækenland	0,3	Slovenien	0,1
Holland	3,2	Spanien	2,2
Irland	0,9	Storbritannien	8,3
Island	7,6	Sverige	11,3
Italien	1,5	Tjekkiet	0,5
Kroatien	0,7	Tyskland	13,0
Letland	3,5	Ungarn	0,7
Litauen	4,4	Østrig	0,6
Luxembourg	-	Schweiz	0,4
			100

Kilde: Egne beregninger på baggrund af lovmodellens datagrundlag.

*EU/EØS-lande indeholder EU's medlemslande (inkl. Kroatien) samt Island, Norge og Schweiz.

Det bidrager til usikkerheden i den landeopdelte tabel 3c, at børnetilskud oftest udbetales kvartalsvist. Vandrede arbejdstagere vil således kun få udbetalt børnetilskud for et helt år, såfremt de arbejder eller opholder sig i Danmark i hele året.

2.4. Boligstøtte

Overordnet formål med ydelsen

Det overordnede formål boligstøtten er at bidrage med hjælp til en lejeres udgifter til husleje.

Kriterier der lægger sig til ophold, bopæl, statsborgerskab og lignende.

Boligstøtte kan udbetales til en person, der har fast bopæl her i landet og bor i en lejebolig. Visse ansøgere i ejerboliger og andelsboliger kan få boligstøtte som lån. Boligstøtte kan ikke udbetales til personer med bopæl i udlandet.

Brug af ydelsen

Der er 3.100 herboende EU10-borgere, der modtager boligstøtte i 2013 mod 1.750 i 2009, jf. tabel 4a, dvs. en stigning på 1.350. Antallet af øvrige herboende EU/EØS-borgere og borgere fra Schweiz er steget fra 6.350 til 6.800, dvs. en stigning på 450 husstande eller 7 pct.

Tabel 4a. Antal modtagere af boligstøtte (herboende EU/EØS-borgere samt borgere fra Schweiz)

Antal (helårspersoner)	2009	2010	2011	2012	2013
EU-10 ¹	1.750	2.550	2.600	3.150	3.100
Øvrige EU/EØS/Schweiz	6.350	6.350	7.050	6.850	6.800
EU/EØS og Schweiz i alt	8.100	8.900	9.650	10.000	9.900

1. EU-10 omfatter Bulgarien, Estland, Letland, Litauen, Polen, Rumænien, Slovakiet, Slovenien, Tjekkiet og Ungarn.

Kilde: Lovmodelberegninger på en stikprøve på 33 pct. af befolkningen.

Samlet set skønnes der i Danmark i 2013 at bo cirka 9.900 familier som modtager boligstøtte, og hvor støtten udbetales til en ikke-dansk EU/EØS-statsborger eller en statsborger fra Schweiz. Sammenlignet med 2009 er der 1.800 modtagere flere, hvilket svarer til en stigning på 22 pct.

Udgifterne til boligstøtte ligger på cirka 13,9 mia. kr. i 2013, jf. nedenstående tabel. Over de seneste fem år er udgifterne, opgjort i faste 2013-priser, steget fra 12,6 mia. kr. til 13,9 mia. kr., svarende til en stigning på 1,3 mia. kr. eller knap 10 pct. Stigningen er i det væsentlige sket blandt borgere med dansk statsborgerskab.

Tabel 4b. Udbetalt individuel boligstøtte (bosiddende i Danmark)

Mio. kr. (2013-niveau)	2009	2010	2011	2012	2013
EU/EØS/Schweiz i alt	173	191	193	211	204
- som andel af alle (pct.)	1,4	1,5	1,5	1,6	1,5
Heraf EU-10 ¹	35	40	45	59	61
- Som andel af alle (pct.)	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4
3. lande/uoplyst	538	562	598	596	598
- Som andel af alle (pct.)	4	4	5	5	4
Danske modtagere	11.890	12.097	12.338	12.585	13.049
Udenlandske modtagere	711	753	792	807	802
Alle modtagere	12.601	12.850	13.130	13.392	13.851

1. EU-10 omfatter Bulgarien, Estland, Letland, Litauen, Polen, Rumænien, Slovakiet, Slovenien, Tjekkiet og Ungarn.

Kilde: Lovmodelberegninger på en stikprøve på 33 pct. af befolkningen.